

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 8 (12698)

1985 чылдың январь 10, четверг

1925 чыла үндэстинге

Өртөз 3 көпөк

ЭКОНОМИКТИГ ӨӨРЕДИЛГЕНИН ДЭЭШТИН ДЭЭШ

СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленуму тывың-гыр аргалары ажылга, инициативаны көргүзүп, сагылга-чурумну быжылган, эвээш чарыгдалдары үндүрүп тургаш, бүдүрүлгеге шынарлыг алыс түн-вельди чедип алырынче угулган экономиктиг бо-даалды массаларга идепкейлиг хевирлээриниң ай-тырыни идиң үндүргөн. Ол айтырыгны шийтирлээ-риниң чарылбас кезээ — экономиктиг өөредилге-ниң шынарын экижидери болгаш түнчелдиниң че-дип алыры, амыдырал-биле оң харылзааны улам чоок болдуруу.

Кол-ла чүве өөредилге чүгле өөренир-ле ужу-руг чүве дээш ужу эдерип чоруп турбас деп чүве-ни утпас ужуруг бис. Өөредилгениң сорулгазы дыннакчыларның угаан-бодалың байыдары, оларга бодунуң ажылдап турар черинге эң эки бүдүрүлгени түнчелдерин чедип алырынга улуг ийини бээри, бүдүрүлгениң бээлүг ээси болур, оң бурунгаар хөг-жүлдөз дээш бедик харысалгалыг болур чорук-ка кижизиндери. «Тыва даг-дуг», «Тыва кобальт» комбинаттары, Тываның электри четкилериниң партия организациялары ыңдыг сорулганы салып, экономиктиг өөредилгени эки тургускан.

Эртен өөредилге чылдына ол черлерге дыннак-чылар теория айтырылганы практика-биле хол-бап, дыннакчы бүрүзү боттарының хууда камналга санын, чылда алыр социалисттиг хүлээлгелерин ажылдап кылып, оң күөсүлдөз чедип алырың аргаларын кичээлдерге сайгарып көрүп турган.

Амыдырал ажылы чонуну экономиктиг өөредил-гениң кол өзек болур ужуруг айтырылганы идиң үндүргөн. Ол дээрже улус ажыл-агыйыңа ма-териал курлавырларны камнаарың хандылары бол-ган эртем-техниктиг депшилгени дүргөдөдир. Аш-чем программаны боттандыры, ажылдын ажыктын бедидери-дир. Ажылдын ажыктын ул-гаттарының, ажылчы чонуну бүдүрүлгени эрге-леп башкарыңа калбаа-биле кириштирериниң, оларны күш-ажылдың медреселдиг сагылга-чуру-мунга кижизиндериң база бир кол угулганыңкы күш-ажылды бригада керээзиниң арга-биле ор-ганизастары болур. Ол арга оң-биле кады ажил-дакчы бүрүзүнүң хүлээлген ажылы дээш хары-салгалыг болурун, ажылды шын организастаарың чедип алырыңа дузалаар.

Экономиктиг өөредилгени чорудуп турар пропа-гандист кижиниң ролу коңчут улуг. Пропагандист сазыңга бижиң каан чүүлдерин номчуруңдан ой-талап, хамаарышкан коллективте байдалды ана-лизтеп, амыдыралда болуп турар четпестерин чылдагааның дилеп тып, ону ханы сайгарып, көөр, дыннакчылар-биле сүмөсөжир ужуруг.

Мындыг бодганда пропагандист кадрлар-биле ажыл; оларны информация материалдар талазы-биле хандылары, нини билини бедидери, теоре-тиктиг болгаш методиктиг белеткелни улам ханыладыры, кичээлдер эрттиреринге таа-рымчалыг байдалды тургузары, экономиктиг өө-редилгениң өөредилге методиктиг төптө-риниң болгаш чер-черлерде, партия, проф-эвентел база ажыл-агый органның кичээлгей-ниң төвүңге доктаамал турар ужуруг. Экономик-тиг билиглерин пропагандистерин белеткээриниң херээңге көскү үлүүн марксизм-ленинизм универ-ситет; Политиктиг чырыдышкың бажыны бо-лаш районнарда өөредилге кабинеттери, дээди бо-лаш ортумак өөредилге черлери улуг ролду ой-наар ужуруг.

Оң-биле кады экономиктиг өөредилгениң шына-рын экижидип, оң дээштин чедип алырыңа кол чери өөредилгени удуруп турар кижиниң — про-пагандисттиң ол ажылга хамаарылгазында, чога-дыкчы аргаларында хөй чүве хамааржыр. Пропа-гандист кижиниң амыдыралда болгаш күш-ажылга хамааты туружу, оң хууда үлөгөр-чижээ, кичээл-ди амыдырал-биле холбап билири дээр шыкаш шынарыңа экономиктиг өөредилгени чедип алы-рыңа чорударың бир кол фактору ол.

База ол шыкаш чер-черлерден кээп турар ме-дээр бээлүг алырга, экономиктиг өөредилге чам-дык черлерде бээ барымдаалар эртип, харың-даа үстүп турар таварылгалар бар болуп турар. Чи-жээ, Өвүр районун «Торгалыг», Каа-Хеминиң «Енисей», Сүт-Хөлүн «Октябрь 30 чылы» совхоз-тарга чамдык кичээлдер үстүп, организаста чок эр-кен. Ындыг болганда экономиктиг өөредилгени шыгыгы контролга тургузары негеттинип турар. Экономиктиг пропаганданың бүгү хевирлери, эконо-миктиг өөредилгениң дээштин өске чугула айты-рылгалар-биле кады партия комитеттериниң, партия эге организацияларының ханы болгаш шыгыгы не-гелдери контролунуң ааганга доктаамал турар, политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгени улам ыңай сайыраңгайлаары чугула айтырылганың бирээп болур ужуруг.

Ажылчы чонуну экономиктиг өөредилгениң чугула болгаш харысалгалыг хүлээлгези — кижилерни кижизиндери, дыннакчыларын хү-лээлген ажылга чогадыкчы, чартыкчы хама-арыңа хевирлээри, партияның экономиктиг по-литиказын боттандырың чорударың бээлүг де-миселчилерни өстүрери болур.

СЭКП ОБЛАСТЬ КОМИТЕДИНИН БЮРОЗУНДА

СЭКП области комитетинин бюрозунун ээлчеглиг хуралы болган. Садгын экижидер болгаш бараан сазылаагың планнн күөсүдир талазы-биле хемчегтерин аңаа чугаалажып көргөш, бадылаан. Тускайлап бердинген курлавырларны чөй ажылаарың, тус черини курлавырларын бүрүн кириш-тирериниң күөсү-биле ба-рааннар бүдүрерин көүдөлдөр база аңаа-дуга чедип алырың калбарың, садгын бүдүрүлгези-риниң ажылчн экижидер бол-гаш чонуну хандыларың

культуразың бедидер талазы-биле эргежок чугула ажылды чорударың партияңнн Кызыл хооромунга, райкомыңа, парткомыңа, республиканың Министрлер Чөвүлелиңге, ми-нистерстволарга болгаш ве-домстволарга, хоорайкутсу-комнарга сүмөсөжир.

1985 чылда көдээ ажыл-агый специалисттерин белет-кээриниң болгаш оларны черкежиңи бедидериниң пла-нини СЭКП обкомунуң бюрозу бадылаан.

Бүдүрүлгелериниң болгаш ор-

ганизацияларын коллективтер хуралдарыңа хүлээп алдыңаң 1985 чылда республиканың ажылчы чоннарының социали-сттиг хүлээлгелериниң дугайың-да партия обкомунуң бюрозунуң, республиканың Министр-лер Чөвүлелиниң, профобла-вуделдин болгаш ВЛКСМ об-комунуң доктаалыңн төлө-лелин СЭКП обкомунуң бюро-зу база бадылаан.

Хуралга чамдык өске-даа айтырылганы чугаалажып кыргөш болгаш чогуур док-таалдарын хүлээп алган.

КҮҮСЕЛДЕ БОЛГАШ ХҮЛЭЭЛГЕЛЕР

Бүдүрүлге фондларыңнн ажылгадып экижидип, социалисттиг сагылга-чурумну күөтөдирип, ажыл шыгын улам чөй ажылдап тургаш, бүдүрүлге өзүлгезиниң кур-лавырларын калбаа-биле ажылдаш, планга неместир күш-ажылдың бүдүрүлгезин 3 хуу өстүрер болгаш 40 муң тонна хөмүр-дашты хүлээлгеден ажыр бээр; бүдүрүлгеге чаа техниканы болгаш муракчы дур-жуганы, чартыкчы саналдары болгаш ажылышкы-нары ажылгааның амында 30 муң рубль түнүгт экономиктиг ажыкты алыр;

300 муң киловатт-шак электри энергияны, соларка-ның нини хемчээлениң үш угузун, бензинин чеди хуузуң болгаш 15 муң рубль түнүгт өске-даа матери-алдары камнап алыр. Чылда ийи хуу иштиңде камнап алган материалдар-биле ажылдаар;

продукцияны шынарын бедидериниң, материалдык, сак-хөө болгаш күш-ажылчы чарыгдаларың эвээж-дириниң арга-биле бир тонна хөмүр-даш тыларыңн бот-уезиниң 0,4 хуу чингетиниң, 106 муң рубль план-дан дашкаар орулганы алыр.

Коллектив СЭКП ТК-ның Политбюрозунун ээлчеглиг ху-ралыга эң К. У. Черненкоң дегергең чугаазың, садгын сорулгаларың болгаш айтыш-кынарың болуруп, ажылгадып удурупта ажылды хүлээп ал-ган. Ону разрезиниң коллекти-виниң 1985 чылда алган со-циалисттиг хүлээлгелери бадыт-кан турар.

Ала-үртүңн Улут дайыныңа совет улустуң Тилгелгезиниң 40 чылын төлөткөч демгелээр, СЭКП-ниң XXVII съездине күш-ажылчы белетерлиг ужу-ражыр дээш, «Каа-Хем» хө-мүр-даш разрезиниң коллекти-ви 1985 чылда үстүңге айт-кан социалисттиг хүлээлгелерин алган.

Л. БРЮЗГИНА, «Каа-Хем» хөмүр-даш раз-резиниң план кидизиниң экономин.

Вера Доржиева Сат—Өвүр районунуң Хандагайтыда амы-дырал хандырылга бүдүрүлгө эргеленинде муракчы даара-ныкчыларын бирээп. Ол кол-лектив нежигүнериниң иле-гелин, бүзүрелин кызымкан ажылы база хөй-нигитчи идепкейлиг чоруп-биле бадыт-кан келген. Коммунист В. Сат ажылды даанган соонда, ыялап-ла ону очизинге чедирер дээрзинге коллективнн бүзүрээр. Ол планныг даалгаларын док-таамал күөсүдип келген. 1984 чылда пландан ажыр хөй хөп-ти даарзан.

ЧУРУНТА: В. Д. Сат.

Февраль 24—Советтерге соңгулдаалар хуну ТӨЛӨПТИГЛЕРНИ ДЕПШИТКЕН

Тыва АССР-ниң Дээди Со-вединиң база чер-чер Советте-риниң депутаттарыңнн канди-даттарын депшилдер кампания республикада үргүлчүлөшкөн. Күш-ажылчы коллективтер чонунуң төлөткөч оолдарын, кыстарын күрүне эрге-чагыр-газының органың төлөкө кандидаты кылдыр депшилди тур-рарлар.

Шагаан-Арытның автортран-спорт бүдүрүлгезиниң ажил-чынарыңнн, инженер-техник-тиг ажилдакчыларыңнн бол-гаш албан-хаакчыларыңнн ху-ралыңа Улут-Хем райкутсуко-мунуң даргазы А. И. Стрель-ников илеткел кылган. Бүдү-рүлгениң ишчилери төлөткөч-лериниң төлөткөчлөрүн улуз эрге-чагыргазының органыңа чарыктың кандидатын депшил-теринче депшилдер дээрзинге бүзүрелин ол илергелээр. Оң соонда АТБ-де чоллачы С. В. Трескин, сөс алган, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң соңгулдаалар талазы-биле Ша-гаан-Арытның Бармыл талкы № 116 соңгулда округунда депутаттыг кандидатыңа Тыва АССР-ниң Министрлер Чө-вүлелиниң Даргазының ора-дакчыны Кара-оол Андреевич Маспик-оолду депшилдер са-надаан. Чоллачы О. К. Тагба, кол инженер В. Т. Бобков, механик Н. А. Имельниук олар ук саналды деткип чүве чугаалааннар.

Улут-Хем райрозунга, Ша-гаан-Арыга райбүдүрүп ком-бинатында болган хуралдың киржикчилери Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Дар-газының орадакчыны Кара-оол Андреевич Маспик-оолду Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң депутаттыг кандидаты кыл-дыр ук оруттан чүве депшил-кен.

Республиканың ном салды-пнн ажилдакчыларыңнн болгаш ажилдакчыларыңнн коллекти-виниң нияты хуралыңа ук са-дыгыңн директор В. Я. Ара-мова сөс алган, Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң депутаттыг кандидатыңа Кызыл хоорайыңн Соңгу-Чөө № 5 соңгулда округун-да Тыва АССР-ниң прокуро-ру Анатолий Григорьевич Го-реловту депшилдер сана-даан. Коллектив нежигүнери ук саналды чыгыс кыжы дет-төкшөдөр.

Наймыскадың шери комис-сариядының ажилдакчылары-нн, инженер-техниктиг ажил-дакчыларыңнн болгаш албан-хаакчыларыңнн ху-ралыңа Тыва АССР-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидатыңа Нарын № 130 соңгу-лда округунда депшилдер дуга-йында шийтириң хүлээп ал-ганнар. Нарын ортумак школа-зыга болган хуралдың кир-жикчилери база мыдыг ший-тириң үндүргөн.

«Сут-Хөл» совхозтун Ши-

кин сабырының ажилыңа-ры, специалисттери дугу хура-д эрттирген. Аңаа чүве чуга-лааннар Тыва АССР-ниң Дээ-ди Соединиң депутаттыг кан-дидаты кылдыр Ишкни № 67 соңгулда округунда Сут-Хөл райкутсукомунуң даргазы Чи-м-ба Бадымков Монгушту деп-шилдер санадаан, ону дет-көөринче хуралдың киржикчи-лерин кыйырганнар. Ук са-налды ишкеничлер чыгыс кы-жы дет-төкшөдөр.

«Өмө» совхозтун сааныңы В. П. Кукутетиң ажил-агый-ынн бүгү ишчилери кызым-к күш-ажыл дээш дүндүлээр. Ол кандыг-даа даалгалы ак-сеткил-биле күөсүдип чадчы-кан. Совхозтун ажилчылары-нн, инженер-техниктиг ажил-дакчыларыңнн болгаш албан-хаакчыларыңнн хуралыңа сөс алган ишчилер Вера Палажа-товна Кужугеттиң Тарла № 92 соңгулда округунда Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң депутаттыг кандидаты кылдыр деп санадааннар. Ону хуралдың бүгү киржикчи-лери ижи-биле деткөшкөн.

СЭКП Таңды райкомунуң бири секретары В. Д. Курку-тов «Коммунисттин херээк» совхозтун ишчилериниң хура-лыга совет соңгулда систе-маның дугайында, аңаа таң-дыкчыларын белеткелниң дуга-йында илеткел кылган соонда Тыва АССР-ниң Дээди Соединиң депутаттыг кан-дидатыңа Кочетов № 99 соң-гулда округунда депутаттыг кандидаты депшилдер талазы-биле санал беринишкың ител-ген. Тываның дылмың, интерура-нын болгаш төвүтүнүң эртем-шиңчилер институтунуң дирек-тору Юрий Луужакович Арачынның ук оруттан деп-шилдер деп хуралга бир үя-ба-ле шийтирлээ.

«Шекээр» совхозтун Аңагы-ты сабырының Аңагыты ортумак школазының, «Бар-лык» совхозтун Бижиңти-Хая сабырының ажилчыларыңнн, инженер-техниктиг ажилдакчы-ларыңнн болгаш албан-хаак-чыларыңнн тус-тус хуралдары дугу болган. Ону киржикчиле-ри Тыва АССР-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидаты кылдыр СЭКП Барын-Хемик райкомунуң бири се-кретары Байыр-оол Сононович Нуратты Аңагыты № 47 соң-гулда округунда депшилдер деп шийтириң үндүргөннер.

СЭКП Эрвин райкомунуң бири секретары Аваа Чиги-тович Монгушту «Нарын» совхозтун ажилчыларыңнн, инженер-техниктиг ажилдакчы-лары болгаш албан-хаакчыла-ры Тыва АССР-ниң Дээди Со-вединиң депутаттыг кандидатыңа Нарын № 130 соңгу-лда округунда депшилдер дуга-йында шийтириң хүлээп ал-ганнар. Нарын ортумак школа-зыга болган хуралдың кир-жикчилери база мыдыг ший-тириң үндүргөн.

«Сут-Хөл» совхозтун Ши-

ТӨРЭЭН ЧҮРТҮНЧЕ ЭЭП ЧАНЫПКАН

ЖЕНЕВА. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюроу кежигуну, СЭКП-ниң Министрлер Чөвү-лелиниң Даргазының бири орадакчыны, ССРЭ-ниң да-штык херектер министри А. А. Громыко АКШ-тың күрүне се-кретары Дж. Шульц-биле ужурашканың соонда, январь 9-та Женевалда Москва-ге ээл чаныпкан.

А. А. Громыко чорутар муруну чарында Женеве аэропортуңа даразында ме-дгелдип кылган.

Моон мурунда чедип ал-дыңаң дүржүлгөдөгү дүштүр АКШ-тын күрүне секретары дээрнн Шульц-биле ийи хуу дүржүлгөдөгү беседалары кыл-дымыс. Боо-чөпсектерин эде-ре бүдүрериниң соксаларында болгаш яролут дайыныңнн кы-жаныңн ууттаарыңа хамаа-рышкан чыдыг айтырылганы беседаларга көргөн. Космос делтемин милитаризастарың болурбазыңнн ужу-дузаның совет таладан онзалан дем-гелдээп.

Бо бүгү айтырылгар совет-америк харылзааларга ший-тирлиг салдарың болганда, ол айтырылгар чогуур кидизгей-ни угулдарган. Дегергеде нини байдал совет-америк ха-рилзааларың байдалыңдан

ууу-биле хамааржыр дээрнн бүгү делегейге эки билдигир болган.

Чугаалажышкынаар бо-дун эвес болган дээрнн зой танылырлап турган херээ-чок боор. Ыңалзажок ийи чурттуң аразыңа харылзаа-лары экижидеринге бытай-гы басын кылдыңаң, ол дуга-йың совет-америк медресел херекчелер турар. Оң-биле холбаштыр чүгү чугаалап бо-лур? Космос болгаш яро-лут чөпсектер талазы-биле чу-гаадажышкынарыңнн уюни-де көөр ужуруг келерге удуз сорулгаларга болгаш дугур-жулгалыг шийтирлерин хү-лээп алырыңа деңизерге, ол дээрже чүгүлө чыгыс базы-амыр.

Оруктун болуңга хамаары-кан кезең эртеринге Совет Эвентел белең, Американың Каттышкан Штаттары база шак ыңаар кылдыр дээринге илгелдип илгергелээр болан ийи мен, өске өс-биле чу-гаадаарга, ийи улут күрүнеге таварышкан харысалганы бү-рүн-биле медресе билишкан, оруктун болуңга хамаарыш-кан кезең ол эртер дээринге илгелдип илгергелээрнн күзээп ийи мен.

СЭКП ТК-ның Чигине се-

кретары, ССРЭ-ниң Дээди Со-вединиң Президиумуну Дар-газы К. У. Черненкоң чыгыс эвес улаа онзалан демгел-дээни шыкаш, совет тала чөп-сегенишкыниң дүжүрериниң, яролут дайыныңнн кыжаныңн ууттаарыңнн херээңге, тай-былган херээңге шийини бо-луп келген болгаш шыгын болуп-даа турар.

Эвентел бээ-биле хүлээп а-гады дээш өөрүп четтириш-кыниң, Швейцарияның чаала-га, Женевалың эрге-чатырга-ларыңа болгаш чурттакчыла-рыңа А. А. Громыко медресе-лиңн түдүлгөдөгү илгергел-дээп.

Женева аэропортуңа А. А. Громыкоңу ССРЭ-ниң Швей-царияда элчини И. И. Ипполи-тов, ССРЭ-ниң КНО сабы-рында болгаш делегисиниң Же-невалда өске-даа организация-ларылда доктаамал төдөзлөк-чөм М. Д. Ситенко, албан-ны өске-даа кижилери үзөң,

Москвага аэропортка А. А. Громыкоңу СЭКП ТК-ның По-литбюроу кежигуну М. С. Со-ломенцев, албанны өске-даа кижилери уткаан.

(СЭТА).

АГИТПУНКТУДА ЧЫРЫК

Сайылгааннары таарыш-тыргаш, чырып турар кылдыр кылган «Агитпункт» дээи сөс кезээ дүжү, башы салдыс чырып ораа улам тода, параш кестүр. Оң черлерди Кызыл-дай агитпункт техникумунуң деңизастары дески чырыктык чагы баштарыңнн чырыктык-лары биле чарыалажып, өкпө-кыдыл өңү-биле улут бажы-ның фасадын онзаландыры-тар.

База-ла ол сөс чыраан ай-тыкчы демгел делгем, чырык, чыгыс өскөдөгү соңгуку бу-ру-аң элертпннн бээр. Тех-никумунуң лаборантың, дур-жугалыг агитатор Олга Лежнина дежурнияттап турар хуу чөдө берилгес.

Агитпункт агитаторларынн амалдарыңа кларинеттиң кылдыр эрч, сөс, бүгү-сөс чүве өскөдөгө дүшкөк. Оң

эргелекчиз, техникумда ше-рер херээңнн удуруптуу, со-воуң коммунист Александр Николаевич Петров эвентел-дешкен болгаш автономну республикаларын Дээди Со-вединге, улус депутаттары-ннн чер-чер Советтеринге со-гулдаларга агитаторларын, оңугуларын багыт эвес бе-леткел турар-дыр дээрнн, аңаа кыргөш, агитпунктунуң эде-ри биле беседаларың чугаала-жып билишкан. Агитпункт аңаа хүнерде эртериниң сөс, дыш-тангыр хүнерде он ийи ша-гаралан кезээкчизинн чээр-башкы чедир аалчыларын хү-лээп ап, ажылдап турар. Бо-дун кыдырааштарыңа жур-наалдар кылган хаан: бирээп-дежурниятташкыңа, өскөңн оңугуларга тускайлаан. Ы-на ыны-бүрү демгелдээр, соңугулар чыгылары долу,

кыдырааштарыңнн сазынары төнер чоокшудулаан. Хаан ша-каны, «Чериниң эң-ле чырык де-мократия» деп стил кылдыр «хуудурун» тылышкан. Оң хөй саның өрээлдернн тус-тузуңа темалиг. Чижээ, бирээп-биле соңгулдаалар дуга-йында коопсулдар, өскөңдө — уран-чечен чогаалар, үшкү-зүңдө — брошюралар. Ша-гарында тарымак чөпөктер ол бүгүн улам аян-шыннн кин-рип турар.

Агитаторларга болгаш агит-пунктунуң дерлялгезинге, оң ажил-херектеринге, холбаштыр соңугулаан агитаторларыңа дежурный Олга Лежнина «Эң-ле чок харыларын берип тураа.

— Бүгүнүң дежурный, агит-атор эң Лежнина эр-хөй-дир! Бүдүгү агитатор ыңдыг болур

ужуругу—деп, мактай казпа-рымыска, оң арым долбаңны-нн, энтохоскуаниндаңнн хууду-зүрүшкөн.

— Чок, чок. Ол дээрже агит-атор бүрүзүнүң билген турза чогуру айтырылганы-дыр. Мендең-даа дүржүлгалыг зоо-чун агитаторлар бар. Чижээ, дээрже, техникумунуң башкыла-ры А. Г. Катренко, Е. М. Сала-ев, Л. Г. Ошмыскай, Л. М. Му-ромцев олар-дыр, бээлүг да-дыннакчыларымс ол. Дуу Ни-колай Максимович Леопонте-вэрээ. Оң соңугуларга—95. Ына кижиле биле ажилдаары башкы кижинге амыр бе. Чүгүлө дүзү тургуздала өс-бүлелер кежигирн боллаа — дээп, са-лаа башы сайып шүүдөй бер-ди. Агитаторларынн саны чү-гө техникумда белин ээрбип шаа.

«Соңгулдаалар соңгулдаа че-дир» деп стилде соңгулдаалар дугайында чурт иштиниң бол-гаш даалгалың созуң ме-дээлериң, саннар, фактыларың солунуларан, журналдардан көскөп чыгырып каан.

«Анык соңугуку» клуунуңн ажилы тускай план бээлүг агитпунктунуң ажил-херек-тери-биле чөргөшөдир хол-баалыг эртип турар. Декабры-да анык соңугукуларга дис-пут эркен, эргелер дугайында солун чугаа болган. Фе-вральда Ала-чурттуң Улут дайыныңнн дугайында мыр фестивалыңа анык соңугу-члар белеткениңнн турар. Кап-ла хонгап олар «Күш-ажыл кижиниң — чурттуң чөргө-вэрээ» деп беседалы дүңдүлээр. Бо чингелтиг ажилдарыңнн кы-жын ол дээр. Олар шунту

аңык соңугукуларынн эрге-зине.

Участоктун схема чүрүзү шөкөрлөп чүрээш аскай. Учас-ток улут: Тыва завола, «Тыва кыды туду» трест, республи-канскер дээи чикчигит улут ор-ганизациялар саны белиң чөд-и, а чуртталга бажынары—бөш кызыт үш улут бажың бар.

Соңугукуларынн даңымы белең, ону катан хы-нааш параладыр. Агитпункту-нун ажилы оң-биле доозула-кан. «Агитатор» хана солунуң бири үндүрүлгезин чаа белет-кээп. Ону боулаада техникум-нун агитаторлары белеткээр. Ажыл чоруп турар, ол ам-лаа хайымышкыны-биле уламчы-лаар.

В. САТ, «Шынык» кооп.

шымдары хандарында бүтүрүлгө эргелесинде, районда подполковниктин кызылдары шынар чок эртин келген.

Аныктарынын мезу-шымдар кызылдардын экинчилерин эмгекчилерин партия, комсомол, организацияларын ал турар, да, ооз доштун чымыс болганымда аралашар, оорлар, кичи керек үлүсүл чоктурат анык, кичи керек ортуула, амырлыгы турар. Ылангы Самагалды, Берт-Дж, Ак-Эрик суурларда аныктарынын аралашында кичи керек үлүсүл, хой-нииниян корум-чүрүмү үзүрүн хой болуп артышкан. Аныктарынын хостуг шактын чөптү организациялар амылдында комсомол, организациялар чөптү чөртүлүп турар. Аралашында кичи керек, жүр-ражалашында, спортчу, аралашаалары болгаш өскө-лаа культура-массалыг эмгекчилерин ховар эрттирер, оларын кичииндихи салары куду болгучулар.

Аныктарынын совет улустун революсчү, дайныч, күтүш-ажыш чанчалдарында кичи-индир херекке дагынычкыларын ойдуну ойдуну барымдаалаш дагынычкынын шимчүлүккенин калбартыр эмгекчилерин райондуг партия, организацияларын ал турар.

«Чолура» совхозтун Хараал-Тей сүт-бөраан фермасында Чөдөй Баткар, хойжу Иван

давууру, «Тес-Хес» совхозун директору, Александр Карам-Шуруматка чолачын Иван Кис-ляковский, районун амми-рад хандырылга буудурдуг эргелдиге. Подина Бодия пенсионер Серейдас Байыр-оол болгаш өске-даа дагы-ныкчалар аныктыярынын кижиз-ажылы, мөзү-шпын кижиз-дилгези экижидер, боттары-ныкчы аммыралчы байла-дуржулгазын аларга дамыч-лыг бээр дэш ажиллап ту-рарлар. Оол ачынында бо те-лентиг хоочунуярыны үлгери-эзерген, эки аймадан чорур-аммыралга телентиг ани-яныктыяры район кызы эвес. Олардын аталыг аймак-совхозта буудургадеген да-а болур. Ынанда-аа болга дай-ныкчылар-биле ажилда-партия организандылары ам-даа кошкак чорудуп турар-дамдикта кижизинде ажи-мынга дуржулгазы чок, мо-ральдык мөзү-шпынны чогуу-дегендече четпес кижилери-дагыдынычыларга тоумулай-бар таварылгандар бар. О-ышкыш дагыдыныкчыларынын, мергежилы белилер-арга-дуржулгазын неперелер-ажыды чорутайын туурал.

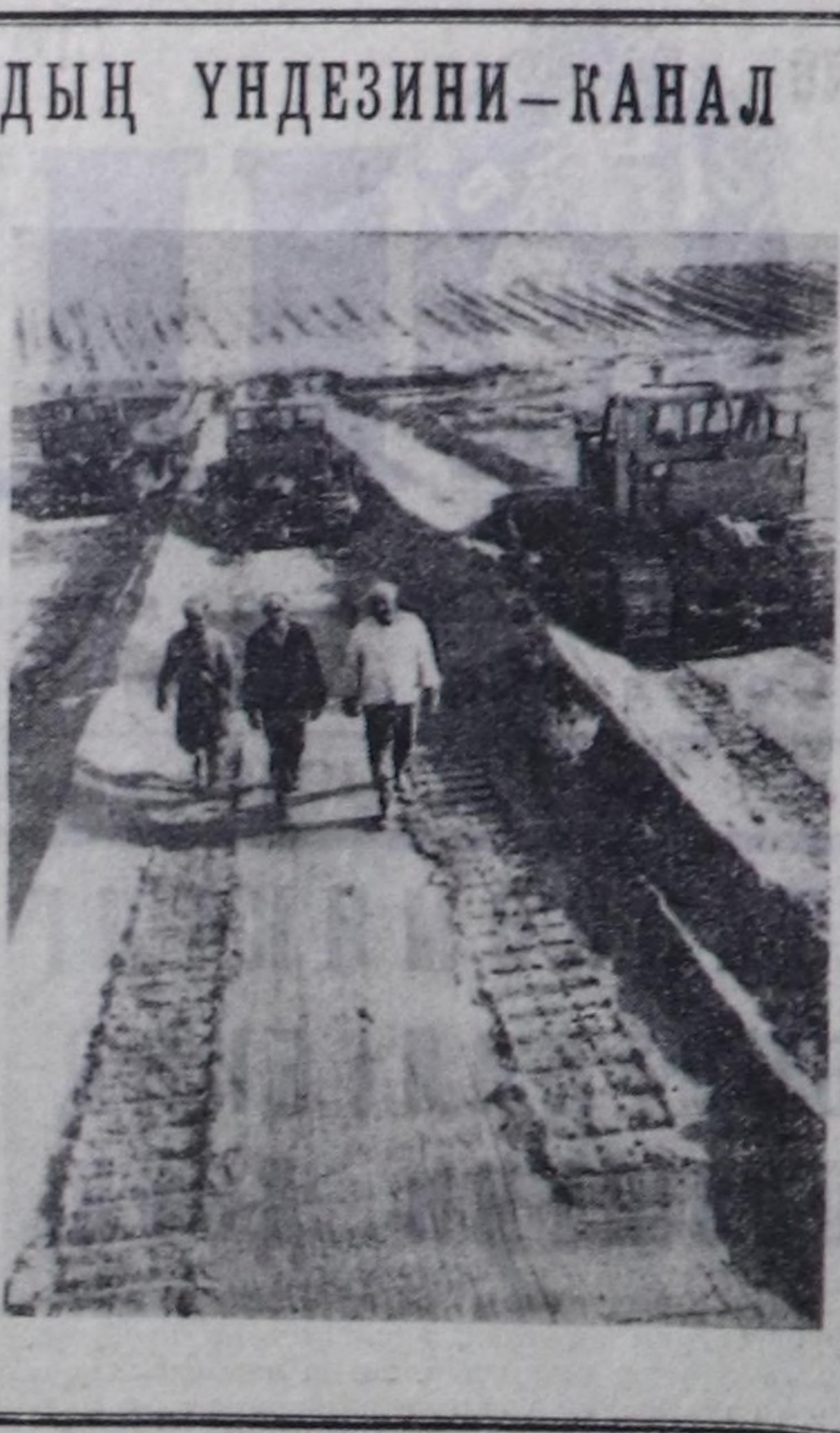
СЭПК райкому, партия ор-ганизандылары комсомол ор-ганизандыларынын ажил-чор-дугаында үстүндө айткан-болгаш өске-даа четпестери-чатайдыр, комсомолга партия-ны удурутпаны экижидер, оон ажымынын сталин бол-гаш арга-методтары сайым-ажылында хемчегилери ажилдагытпаш, оны амым-ралга боттандыр хемчегле-рин ал туурал.

М. ТИРЧИН.

Туркмениянын бөгүнгү кола
суу-техникти тузуу — Кара-
кандузи В. И. Ленин атты суу
каналы боюн турар. Ол кургак-
жургу хову-шөлдөргө амыды.
аралды берген хол-биде кы-
дынган хем ал 1100 километр
ажык черде шөйдүн чорутка.
Каналады уюунда мурунда
жургу чыткан чартык миллион
ажык тектар чер ажыгалада
кирген. Ол чераерден бүтү
туркмен хөвсиги чартыгынды
хей кесин, дыка хей вино-
градды, дат-чимишти, ногаалар-
нын ажап ап турар.

1990 чылда каналды тудуу
объектына чедир кургак хову
чертерден ам-даа чүс-чүс муң
гектар шөйлөдөн сугаттыг
болдулар. Ооң түнелинде
үнүш болгаш мал ажылының
продуктуларын бүдүрерин
дам улгаттырыныга таарым-
чалыг арга тургустунар.

ЧУРУКТА: ээлчег соонда.
К. МУРАДОВТУҢ фотозу.
СЭТА-НЫҢ фотохрониказы.

ЧУРУКТА: Кызылдың сүт заводуна планын даалгаларын күтсөндөргөн ишда ажилдан турар инженер-техниктик аймакчыларын шапкын үзүү кырыя турар. Ылаңдыг слесарьлар бригадасы заводтун технологияту дериалдерин хайгарлап, үрөшкүнкүтөш баш булчулгаар бодуурба-

ЧУГУРҮКТ

[illegible]

Владимир Сайинчмын мэддэв чыгызында чүүгүртүзгүрт төх. Оон арьбындай аш алган болза, оу байралада үштен хөй шындалаа ил болуурун аргын турган дээрэйн ол соволауун директору Селей Байралаа баталды. Базарын Селейгээс хөй аш ашарга билдир мөн. Ол он чыл мурунда Улуг-Хемин Урбундаа айтанын, Хөндөгө, Мөкөсөй таварил, Чамгытаа хонгш, дээртаанында Тес-Хемин Шуурма, Сайган, Кара-Шат

A black and white portrait of a man with a mustache, wearing a dark fur hat and a dark jacket with a light-colored collar. He is looking slightly to the left.

чо үчүсү бээр.

Хендерге бейпилта, машин-
целер черге, шугала-дөкөст
эңе-чешин болгаш дусту
диртил алыр. Оон мыйа азы-
раура чүдүрер. Каш-даа ката-
төрүрү, Благына дуу чедирин
алыры дыка берге. Черде мы-
чанак, тайганың тайганына би-
ден чүве кайып турар. При-
диртинчир оскө харылыаа. Мы-
чок, Бөрү, хайыракан, чы-
чыккык дээш, малга-даа, кичи-
ге-даа айымдылар хей. Благы-
ны чанникты, чагыртпалар
куш турар эвес, кий-дээр
түркүш малга дууш, кичи-
рылга бөлүк турган. Бөрү та-
валдык, кичилдажок Санчыны
малыныче калдаан кокайны
айымды үшүе чөгөтөг.

Владимир Санчынын дуу-
алачы чыгылыгы — Олег Дом-
бала база аныяк, аялыгына та-
а.

жана, баулуз эки Илья кижи-
ни бирээнизе идегел чок болу-
руз болза, эки туеки, белек
көрүгүз болгаш чедишкини че-
дин аалдымас болгай. Олгө
орток кылаа халас уулу-
гуз Ленинградка барай
кыс. Оюн союуза Володя Рита-
мизе аян-чорук кылган. Чыгыш
чыгашарыныкы жакын совхозтун
тергеизманын үнөтүл турары-
нын теречини ол. Оюн аймак
совхоз оларга чагы, кынас
идик, чакка-кедеш, мал дери-
герексеи болгаш өскө-дээ чу-
гулга чүгүдери бери турар.
Сөөлү үеде чатын-ла четпес
чүпө — шыяк болгаш тер-
геизманын сөөлүгү. Олар чыгыш
чыгашарыныкы чыгыш чыгыш
чыгыш чыгышарына болгаш тер-
геизманын сөөлүгү болот. Оюн

Атамандын ол элдик элтирими ээртеп мунарынга өрөдиринге болгаш чарыш элтирми үзүүрдүндиринге өлжөксүп турарлар. Черле минчал, деригерекселдерини чогунаан чыгыш малды элтирдини берибелеп турарын «Кызылар» советтүгүн чыгышчы Баян Пушкундан, «Мөрөнни» чыгышчы Анатолий Курдан болгаш өскө-дээ уластан шыңаан мен, Эзера көк бэзи малчыларын Бир. Мен болзамыкка, малчылар уластан уластуу чурттаарлар-савдан агалыш тускай берке, хүүрек болгаш чүгүнге бедир лавдыраа чогуур кире. Ол бүгү, мал-малга-биле аземей, чызе-данызга турар, үрүгүч санжыж болгай. Чыгышчы Волода-биле күмүзгөс икитүгү утка-биле төндү.

К. ЧОДУД.

Авторнун фотозу.

Эрткен чыдаңдын сөзүгү айдарында республиканын «Билги» институтунун директору, союз аралык органдардын конференциялары болуп өткөнүзүн. Бу кыска чүүгө Бай-Тайга, Эрин район округдарында лекция пропагандалымын чорун турарынын нигти бадалдын номчуларга-га тапшыртылат.

Тезин, Эрин школдарынын башчысы, шешке реформа-ны куш-ажалын коллектив-терге, ала-нелерге тапшыр-тор болгаш аймагырага бот-тамылар таламы-биле хой лекцияларын номчул, бесед-дарын чон ортузунда чорудуп, тускый программалыг лекто-рлериин организастап, уенин негиздерине дүүштүр педого-гикалык билимдерини тарат-чып, чон ортузунда үнүктөл-гөп чыгыштыр.

«Билги» нигитилеинин «Мур-накчы» совхозтун, «Тээли» сов-хозтун Кызыл-Даг сабырмын, районун, Тээли ортукмаш школанын эге организасталары (даргалары А. Дорж-уу, Салчак, В. Хертек, Б. Аран-тан) чон ортузунда азе пропа-гандалым, масса-политикти-ажалдыларын элзи эжиктитен. «Билги» нигитилеинин «Мур-накчы» совхозта эге организа-цияныын чон ортузунда лек-ция пропагандалымын дуржу-галымын дугуйында тускый паяктык республиканын «Би-лиги» нигитилеинин баштаар чери чыгыштыр.

Тесминтер, аубутуку аж-дакчылар элзи эжиктитур-казал турар. Оларын чыгыш-кала көлөз ажыл-агый те-зынга лекция номчувайын турар санал бергенер шүгү-чүлөп турганар. Бай-Тайга чадала бадала база-ла м-дыг. Эрин райондан чон-решиянын төлөөн К. Банза-бодуну саналгыз:

— Лектор кижиге туск-литератураны номчурун чон херек материалды шил-дизиринга, лекцияны үргү-дүзүрүн, лекцияны мектеп-тегиин башкаларынга хой негеттерин. Ынанганы ол оло-хөй-никти ажилында хост-болур учураут. Ындыг түр-гө лекторуны эге ялзы-бу-ажылдар-биле чүдүрер чор-шын эвес—деп чүтүгалам.

жарында конференциянын киржикчилери соттарынн саяалонадарына чутулал тургайлар. Туклада хоолун башкы Президент Дормалал деклар пропалагандына иделектеп киржи турар. Ол ишкан СКЭП Бай-Тайга райкомунун лектору Сергей Хертектик деклет байдалдын тутаймына бичуктун лекцияларына чир ачы тунедал береп.

Лектор Лариса Санчат бодун саяаланды оюлар, кыстарын арзында эу хуу лыйлар, кызыкшыл темаларына чымарыштур ачык чутал, диспуттар чорбон турарын, ме-

Конференциянын делегаттарынын санадал турары-биле алгыр, сутулал адамдын райониянын каймылдам кда кедо ажил-агый, эрге-хоолул темаларына лекциялар узаш томатутуун турар, лекцияларын ишанын болгаш. Аш-чем програмиянын чатгаш бригада керээзин четче суртаалдайын турарын конференция делегалаэн. Эрзин района кедээ ажил-агыйнын тускый эртемнигери лекция пропалагандына кошок киржи турар. Республиканын Кедээ ажил-агый министрствоуналан чыл дургуунаа дыка хой тускай эр-

тор кичини методиктин тутажилн белдилерин дур бинда чутула айтырымн дурдуген.

Лекция бурзунунч туташлары дыныкчаларын чыл бурз оуп турар узаш-бол деленилген, эртем-бидин дугжуп турар ханы уткал лекцияларын ажилал кыл ову дыныкчаларга бузу ораторжу бу-биле чедире лектор бурзунунч хулалгез.

Ч. КУУЛАР

республиканын «Билд» минтисалакнин рефертиан

Экономика камналгалыг болур ужурулу

ЭЭЛЧЭЭН МАНААН МАШИНАЛАР

Бистець редакцiяга Кызыл райононун Баял-Колдан баяк оорукчуларын кыргыздарга таа-газы келген. Биздин «Каа-Хем» хомур-даш разрезиден хомур-даш чуудуру алмырын бергезин артында шүлүктөн турган бизжэн. Кыштын соок үезинде оотур-манаарынын үрү аттыг, докун-дожан, шит-пуксукай-даа бээр. Оотурулан турган, чуудуру алган хомур-даштын шынары база хам-даска баял буюр деп хомур-даш илереткен.

Илет кыштын соогунда машинаны додаладырп алган, хүнээр оотур манал олура хүнээр деп чүе, шынал-ла, халаадыгач болгаш каража-лыг-даа. Черле чөп. Ичылал-жыг олаар чуудула баш уаур белетек албагын кимин бу-руузула, ажил-агымин, буду-ругделерин чуудукуларын-га.

Чуудуру турарым бо. Дека-брын чамалы хүшнеринде оотур манаар чүе болгай. Будун хүнде чү-ле чатыгс негиз кылыр ужу-таваржыр-дыр.

— Соокта машина ожу-рзес, оотур баша шимчен турар болгай, мотор уругчу ажил-даарга, бизин чарыгдалы кой-бой боар аз?

— Чүглэ бөгүн бизин ужен-агжыр лир бизини оотурга тургай, дей черле чарыгдал-каалтып. Чү турарга, бежен-дегир лир хүе, бизин чарыг-данында бээр чүе. А кывар-чаар материалдар артыкка чарыгдатында бээр болза, өртүнч чолачылардан тыртып ап турар, чүглэ бо тааварлыгда бис-тин бурувуус бар чө?

— Бо чүглэ чатыгс чөкөт-тур. Чолачым буруу Н. К. Посо-хин-биле домей харыяла-ла.

бир Бист. Бистин хергедекичелеринде, хомур-дашты кажан баш уулу кураштыралар, чылдың бүгү үелеринде сөөртүн аш эгээрлэрл— деп, хомур-даш разрезинин кол инженер А. А. Осин чөтүтү нөгелдизин чугаалар туртуу.

Хомур-даштын шынары байгай деп шүтүмүдөгө хамаарыштыр А. А. Осин мындагы кырылар берди.

— Бистин разрезтин Қаа-Хемде болгаш Чааанаада Уастоктарында хомур-даштын шынары чамдыкта нөгелдизинде атуулу атуулу турар деп хомур-даш баалыктамышты турар.

Дурттакын чоңга, уулт эвес бугуларга черлеринге үрүмкө эвес, борбак-борбак кылдыр дуузул жан хомур-даш херек, (кылдылдын төп электри станцияна, уулт котельяларын бугуларгелерге үрүмкөтөн

уңдуртумуэя. Ажил-ажылы, камналгалыг эвес чорук-биле демиселди шыгыны чорудары чугула. Апаа буруулут уаурутукчуларга хармысалга онааа, боттут хөмчөгелерин алыр үе кезген. «Материалдыг кураштырларын» камнаары—ажыл чорударынын эи чугула үчүлүк. Санап, камнап билр ээ болуру, эи-не хөй камналгын чедин алыр дээш демисежири — бирги черегин чугула сорулгаыс» — деп, СЭПК ТК-нын Политбюроунуң эртен чылдын ноябрь 15-те хураалына эи К. У. Черненкоң чугаазында сөөстерин маан кинерин арык эвес боор. Кавар-чаар сөөстеринин арык арыгалында кымык эе чурга чугула сөөртүр дээш оочурга турарга дыкка уулт деп чүрени уаурутукчулар санап шыдааа деп бе?

Оон аңгыда редакцияга Ба

[illegible]

Н о м ч у к ч у н у н с а н а л ы

БОДУНГА КЫЛЗА?

Мөңгү-Тайга районун аймак-аймактарын матчыларга тапшырган кылган өз херек селдери-биз Чокалынын үстүтүрүчү Чокалынын хандыгын тартып. Мичалда-ааз соокотар, мичи чыгыштан өтө мичалда күтсөтти-мичи болот тапшыргалган эвези өзү. Күтүрүчү эвези ошолор мичалда - күтүрүчү алган. Мөңгү-Тайга чегин өлкө - эчки, батыш өлкөсүн эчки

САМОЛЁТ УИШТААН

Молгу-Тайганан Тоолан-
дыга чурттал турар кы. Чи-
зыл-Мазалыка савалет ма-
наш ааш-да тооду. Распа-
сыве бугулар Мутур-Акшине
хушун узар рейстеринг туку
телешинишкы болу турары-
ны дугайын ановобудуге-
нин узуртукчу хамчар

III 11 H

материалдары, орустай, мандала, алакан, сөөгүтү экпек болбайт. Дээрбашкары мандала-ларда урсиди чүгө кайла боор. Бистипи «Мөгөн-Бүрөн» со-хоста Ужар-оол Монгуш, Хү-лөр-оол Донгак, Сары-оол Хертек дэиш мыканы уран-ше-лер мазанкычмалар-даа бар. Ын-чангыш оларын материал-биле эжылдырган, майна эжылдадыр болза, черле жырмасы мыкшан.

Автобус чедил турган болза, асык херек. Агаар багай деп саягдалар хөвир база бар. Ырак-узок районун чонунун бөтөгөзлөсү өрөөнлү көмүр чутула деп болзар чен. Ызатинг кымык үсө аркымында экикелеринче үлгүлөткө кемчелерини ал чорудары кончут чутула.

Д. ДАСТАК

Бир эес
ида 5-6 шак иштанде ээ-
манан машиналары оор
ажыгаар болза, ол кире
иштанде чеке чыкты овер-
кавалтар, чеке ажылды
дүрүшсө деп? А кыялар-
ири материалдардын чыгыш-
ычеке? Күрүшенич дүр-
таралы хүчүнч-не муу-мун
лү, түңнөр-биле сөнөтти-
и турары пален.

Иманга кым бурулду?
оор хомур-лаш сөөртүр ту-
урушкуну кылаары.

Чайны хөмүр-даш өсүрү
машинларын хууругуулар
жарымын бүрүзү дө саяа
дө, чаштыры болбас.

— Чайны хөмүр-даш өсүрү
машинларын эвэсн болур.
Кавалтор ажил чот турары
эвэс. Соок дүжери биек.
Чоту оргооруулар, чаа от
келген чүшө дө, хөмүр-
даш өсүрүкөн тургулар. Бис
ажилчымыз, базэ деп-деск
чоту, чоту, чотулар эч үлү
дө, чотуныкы болбос.

— Чоту эвэс хөмүр-даш өсүрү
чоту чотуларын хууругуулар
оозар чүшэ белетисини чайны
таптыры оргоустал, чотуру
кууларын тургузу алаан
болза, ал мындай үзүн оочу-
лар, каража, когарлар турбас
нык. Оо дүжери чотө сөгүн-
нык, парлагата бикин, тус-
кык доктала-интигирин үн-
дүрү мөлбүн эсирин, Бичал

домашина Чыңгыздан хор-
хузлар дөш чорукташ, оочур
санап чапал каш, чорук кел-
ден бижөө. Баарда-күрдө
сөөкчилери бирзинеңе
300 кыска кыска кыска кыска
санап көр болот. Күт
байы хире когараларды.
Айа бууру базалар чагы
де оолаар күзү куралары
гүзүл албаанына деп чү-
бидинтер. Бо-ла бүтү ко-
ралдарын үнөр дөш чорук-
таш тывыкчыларында эвес,
а кыл-агычлары буттарыла,
политиктик болгаш эконо-
миктик өөрелдеге өрө-
нпир эртер темани, диник-
чиларга оналгаларын, сов-
хостун болгаш районун
ажыл-агыжын чедимши-
нерин, схема, сан-чүрөг-
ларын азы көргөсүн. Ол
чорук политиктик болгаш
экономикалык өөрелдинин
айтылгандар, эмалла-
наган хабарларын угуу
илгиз берип турар.

Эрткен чылаын төмөңүн
де, азын азын азын азын

[illegible]

Ш Ы Н

Министрлер кабинетинин жетекчилигиндеги Африкалык чамдам чуртунга утушукчу кылырнын иш суруагы. Замбиаге, Мьянга болгаш Кенияга англияминистрин баары планшадан, Замбиабинин премьерминистрин Р. Мугабе-биле Дж. Муруну чугаалажышына раар хоорайда эгезен.

Африканын айтырларын ширтпейлээрингес хамаарыш Дж. Муруну-Африка Республиканын расмичилери-биле кады ылдамдагыны кылырчы кунулеринин удурутуктаан албазарын азы кутку-

тешкен турар. Гамбиянын айтырлы чептук кылдыр ширтпейлээрингес Катчинин Накилар. Организациянын Амбыл чок турар Човуеди с-надаан турган. Бичалажык Мамбиянын айтырнын ширтпейлээрингес Кубанын интернационалыларын Анголадан ун-дурри-биле хоолбаштарыны эмерик администрация болган Муруну Африканын расмичилер негеп турар. Ол негеден боттандырынгаш илдг бээр кылдыр Африканын чамдам кунулерини кугустерин Дж. Хау оралдык, бакша сураж-жар роуду кууседип турар.

3-кү.

АП—СЭТА-ның телефотогу.
1985 ч. январь 10.

раолығы қазырынның амер
ныкчыларының болғаш «соок

3-кү арын 1985 ч. январь 10.

3-кү арын 1985 ч. январь 10.

3-кү арын 1985 ч. январь 10.

...адаарын азын күткүү- жазы ромлы күүседип

3-ку арын 1985 ч. январь 10

ЛЕНИНГРАД. Социалист Күш-ажалы Маддыры, 1915 чыдаан бээр партия кескитүгү Баскыч Петров, Виноградовтун шалдары бистин ачык-көчтүгү төгүзүлгө ачык-көчтүгү болушкунар-биле сырый холбошкан.

Металлургия заводунун ажилчыны, анча турган болушкунар-биле сырый холбошкан. Металлургия заводунун ажилчыны, анча турган болушкунар-биле сырый холбошкан. Металлургия заводунун ажилчыны, анча турган болушкунар-биле сырый холбошкан.

УРУГЛАРЫНЫҢ БАШКЫЗЫ МЕН

Бичекек хазрак туткан, шалдыкчы, чик-чик кылат чоруну херезден кыжын Кызыл-Мажалык сурунун кудулурунга б-дэ көр. Бир дээрде шикти артыгар эмилгенде эми сестрамы Хөкшө Салдакова Монгуш-тур. Чон оуну «Наташа эмилген» диктор. Бай-Тайган Тээл ортукмашкозья ол 1960 чыда дооскан. Кызыл-Мажалык эмилгенде сантаркалай берген. Даразында чыдада ол ийи чыдыг медресега курууну чыжык салырып эки өрөөдиге-биле дооскан. Ол 1974 чыдаан бээр ийити аарылар эмилгенде ажалдап турар. Х. С. Монгуш чоңун

Эмчиниң сүмези

КАДЫК КАМГАЛААРЫНЫҢ ЧУГУЛА АРГАЗЫ

Диспансерлээшкн дээрге эмилгенде үчүдүгү, эмилгенде доктаамал хайгаралыг турарын ийча дээр. Кижн бирүзү кадык камгалаары-биле өй-өлөп эмиче хынадып ап чорурну ажитты.

Кажан поликлиникага хынадып баарыңарга аппарат, инструмент болгаш лаборатория шилчээшкн-биле, шилчегини бурун эрттирер. Шилчегини харымдарын барым-далап, кадыкларын байдалап эми дыйнадыр. Шилчеге, үчүдүгү, хан башымшылы бешини азы чыдаадып, өйүп эрттир семизилгн, чиги аарыглар аларын база өскө-дээ аарыгларын тыптып чорурну тодарыдып болур. Ол бүгү аарыгларын тыптылар

Монгуш-Тайга чоңу ону Чивен-Дарган диктор. Оңу эзулут ады — Саая Миймар. Уруглар кескит: «Хомустан» кыдып берген. «Исидей, башыңдан чапач берем, акый» дээр. Ашактар келген: «Ашпадан, үлүгүргөден чапач берем, оол дээр. Ол кажан-даа чапач дивес. Мутур-Аксиниң адымк суура-да оңу холу дегбүн бажым ховар. Монгуш-Тайгага ийчан өг ийжн чапач чыгыс кижн база ол турган. Оңу кылган өгдери ам-даа эмгекж.

МЧАЭ, суму даргалап чээр-би ажит чыл ажалдан келген. 1953 чыда Монгуш-Тайганың сумулары колхоз болуп каттышкан. Анча бир-ле дугаарында баштыршып кыргыс, ол 300 хойун, 30 хире салыкты берген.

1925 чыда Монгуш-Тайгага тонал келген акарман ууту-кашкан улустун бирээни база Чивен-Дарган. Ол чылдың на-йымында Саалак арттап ашкан он ажит солаан Чангыс-Дар-гунге Балчир сугуну аалымга келген. Бооларын агаарже ги-зилдентерге аалдып улузу шупту денипкен дээр. Олар ойттап чоран хойларны өдөккө эккен, боолан өлүгүш, эдийн улуг пащтарга дудуп турганар. Балчир адым мунушкан. Каргы-Бажинга турган Уртукай суга ол дуга-рыны дыйнапкан. Уртукай биле Дачымыр-оол бугуралдыг кижилерин дачымыр тургус-кан, черле бир хемчег албас болза хоржок деп дугуруш-канар. Бугурде кажага шуп-ту үш хонук хуусада чыгар деп шиптирээшкн. Айткан хуусада улус чыгып келген. Оларын аразында Уртукай ашакты ийи огуу—Ону, Шо-жал, думалары — Тенек-Анарар, Далайрык алышкырлар.

Красноярскийн политехник институтун Кызыл-да филиалына чаа чылдың эгелээниге турактаан спорт маргалаалар солун, хөгүт эрткилээ. Тыва хурхуске филиалдың бири чери дээр ажит маргалаа-га 32 шилчээк мөгө хурхуске.

Кежээкниң 6 шак чаа-ла ажит турда, филиалдың об-щественнине шоолут улут эвес хурхус эалын анык мөгелер ээлешкн. Оларын аразында канчар-ла ирги мен, кымга-ла дужар ирги мен дээшкн хевиринг анык мөгелер бот-боттары аразында «эйт инди ал», шенепин хур-решкен турлар.

Маргалаалың эгелээр шаг чеккен. Көрүкүлүр эалды дол-дур чыгып келген. Ук өрөө-диге черинде күш-культура-ның улуг башкызы Б. С. Кун-гаа маргалааның ажилчыны-кынн чарлаш, эртен чыда болушкунар дугайын чуга-лай кончук эки-дир, эш Ми-миймар. Ийчан алган боон бар болбай. Бо болза дайын үе-эн-дир, кижн бургуз дайынчы, боо-эдилеес. Оларын шериг шагынга катгаларга ужуру-дур, ийчанган ону алыры-биле

Чугула-чурумун өрөөнчилер.

Уругларын адым Степан Монгуш суурада күш-ажалыг ийик кижилерин бирээни. Ажы-теу ады-нези мынак ажал кылдырып чугула-дур. Ол-буленч кескитүгү ажит-ишке хандымчалдыг болгаш, ийек, хава, дагааны азырап, дузалаа ажит-агыйдыг чурттап овар. Бажын-балгады-ның ишти кезээде арыг-силег турар.

«Күш-ажал—кижнн каас-таар» деп чоңуну чиге сөгдөн чечен домаан шымал-ла бо өг-бүлөгө хамаарыштыр болур.

Уругларын башкызы бол-гашында, бещедалык бол-ла чедэ бээр мен. Х. Монгуш чо-нуңга эмилген-ээлек, бэдүүп. Бо неин хуумада хундудур мен. Анча кадыктын сегилер эмилдип, бунягн ажит-херез кижилерге төлөтпг баралга-дып чорурун эки билир мен.

Р. ЧУДАК, башкы. Барымн-Хемчик район.

ОЧУЛГАГА ОВААРЫМЧА

Бир дыйлаан өскө дымте хан-гыс домак оуудурун берге бө? Словарь бар болза, оңу көрүптерге, ол-лай-дир. Ийчан-закж дымте хой сөстөрүн, боттары оуудурун-ла бол-за, уткаы өскө болуулар. Чы-жээлээрге, «Кафеге чеченди-вис» деп домак поляктарга ды-ка каттырылгыч. Чуге дээрге, олар кафеге чеченмес, анча чүтле кофе ижер улус-тур.

Аарыг кижиниң эдидиниң ийин хемчээрге, американа-га термометриң «суу ады» дивей, «пактап ады» деп очулу-ду.

667000. Кызыл. Шетинкин болгаш Кравченко кудумчуу, бажил № 3. Телефоннары: редакторун 2-24-63, редакторун оралакчыларын 2-35-24, 2-23-54, хаймарсалгалыг секретарын 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, партияны амырлар болгаш улуттук килдистерин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузу килдистерин 2-37-13, чага кылдынын 2-41-27, информатив кылдынын 2-20-60, культура кылдынын 2-23-54, көзө ажил-агый кылдынын 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

МӨҢГЕ ЧЫРЫК

Саймы-Хөө, Дугур болгаш өскө-дээ Салдактар. Каргы-Аксиниң Саалакларын—Узун-Анарар, Миймар, Белек, Би-че-оол баштадыр он шаа кижн, Тоолалыгдан—Чашка-гар, Комбу-Сурун, Намгай-оол олар.

Бүггө кырылдан көргө Кар-гы ишти адышта дег көстүр. Актар ээлеп алган өгдери-ден үнү-кирин, туралында аажы-мал чорун турганар. Аштан, суузан акарнын сорулган—шөлүн дыйнапкан алган, Моол чуртуче кирери. Ол үеде чыг-лым алган араатар аалдардан арага чыгыш, акарнын эири-тир деп кажар арга болан ал-ганыр. А ону чыр даалганы Шожал биле Намгай-оолга даасканыр. Олар улустун эи-не бичилери болгаш акарга аймыл чок кылдыр көстүр. Он беш харым оолдарга олар чүд деп каразыр боор. А оон аң-гыда оларын азынгары кым-дан-да арык болгай. Ийи-оол адым атыс аалдарын кезип халыкка, тулуптап кааа дөрт өшүк кескитге дойга эккен арагын бир атык кошташ, мунган ийи адымны көзгө-жиктерге арга-чын, акар ту-рар аал адылча, кел чорда, боолут солдаттар чүгүрүп келген, шулунайдыр алгы-рышканыр. Шожал арага-дыа дээрин таймалыраан. Дем-гелеринг амырааны ийлен, кол-дарын ол-бо харбанадып, кө-гөржиктерин чаккалыраа-даа. Оон көзгөржиктерин эл

алган, оолдарын сырыпкан-нар. А чылтан араатар дун дужу келгире, Дугур кы-дында улут чооганы куду баткыш, аалдарга чокшунал келген. Актар эириэн, ырлаш-кан, каткы-чугаа кидин-түдүк болган. Шимээ чидип, дун ор-тузу эртин чорда өгдөр дөрү-ге келеп чедип келгенер. Ёг-лер иштинде шыгалз алган, ме-дээ манай чытканыр. Медээ-даа үген. Боо даажы чыгы-лаа берген. Актарын ий-чар чыда шалкып, адым-боолары, ок-чөмзөн үшкөн-дөп алганыр. Чивен-Дарганга бир боо оонашкан. Араатарын баштап турган Уугут-Калга о-гуу Уругтай ол сегиринг алымын кына балыглаткан, чок болган.

1941 чылдың кыжымында оларын Оорга ужунда кыш-тагга бир катан ийи атыг кижн халдып келген. Бирээни шериг столунуң даргазы Нат-тир-оол, өскөн Кызылдан кел-ген прокурор Шидыраа деп кижн болган. Аалдын ээлери доран паш тиккен, ады-чөм кыла калган. Келген аалын-лар элзиз херезин, солун чаа болушкунар дугайын чуга-лай кончук эки-дир, эш Ми-миймар. Ийчан алган боон бар болбай. Бо болза дайын үе-эн-дир, кижн бургуз дайынчы, боо-эдилеес. Оларын шериг шагынга катгаларга ужуру-дур, ийчанган ону алыры-биле

А. ТООРУК ШУУЛГЕН

Чымыл Сибирь болгаш Ыраккы Чөөн чукуну Якутск хоорайга болган зона маргалаа-га национал хевирлерге

Чагааның изи-биле

БОДАП, БИЛИП-ДАА ТУРЗА...

«Ийити билгн болгаш проф-фессонал школаның рефор-манын кол үлгүнүшкнлери» деп партияның чугула документинде «Улус депу-таттарының Советтери, улус өрөөдиге органыр, профес-сионал башкы комсомол органи-зациялар башкы кадрларын бижылгалар, оларын үнер-ки-рег чоруну кызылар талзым-биле чоругу хемчеглерин алыр, башкыларын ажалдаар бол-гаш чурттаар байдалдарын экинчилер болгаш медицина хандымчалыг, дыйтанга-лыгын салгы салыр, оларга чурттаар бажымдарын бири ээлгеге бээр хуууулу» дээр.

Бо дээрге партия болгаш чаа-зактын башкылар дугайын-да, сагыш салымшыны-ның херезин. Чаа реформа-ның чамдык үүдүлери чаа өрөөдиге чылдына күөсүлүн кырылкан. Школаже кижн-гейин албан черлери, бугуру-гелер улагаттырган. Башкылар-ның ажалдаар болгаш чурт-таарына таарымчалыг бай-далдарын база-ла хире-чере-зи-биле тургузу берин турар.

ОЧУЛГАГА ОВААРЫМЧА

Бир дыйлаан өскө дымте хан-гыс домак оуудурун берге бө? Словарь бар болза, оңу көрүптерге, ол-лай-дир. Ийчан-закж дымте хой сөстөрүн, боттары оуудурун-ла бол-за, уткаы өскө болуулар. Чы-жээлээрге, «Кафеге чеченди-вис» деп домак поляктарга ды-ка каттырылгыч. Чуге дээрге, олар кафеге чеченмес, анча чүтле кофе ижер улус-тур.

Аарыг кижиниң эдидиниң ийин хемчээрге, американа-га термометриң «суу ады» дивей, «пактап ады» деп очулу-ду.

667000. Кызыл. Шетинкин болгаш Кравченко кудумчуу, бажил № 3. Телефоннары: редакторун 2-24-63, редакторун оралакчыларын 2-35-24, 2-23-54, хаймарсалгалыг секретарын 2-23-35, секретариаттын 2-23-35, партияны амырлар болгаш улуттук килдистерин 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузу килдистерин 2-37-13, чага кылдынын 2-41-27, информатив кылдынын 2-20-60, культура кылдынын 2-23-54, көзө ажил-агый кылдынын 2-21-47, корректорларын 2-27-41, бухгалтерияны 2-12-45, солун келбей барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

ТІВ

ЯНВАРЬ 10-ДА БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00—«Уе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Шидыраа-га делегей чемпионды. 9.10 — «Живу я в маленькой деревне». Документалдыг теле-фильм премьеры. 9.40 — «Ритмический» (Рига) танцы ансамблин концерт. 11.00 — «Об этом приключении» — «Ады сериалыг уран-чечен телефильмн 1-й се-риясы. 12.30—12.35 — Медээ-лер. 14.15 — Медээлер. 14.35 — Чуртуну студияларын доку-менталдыг фильмин. 15.25 — «Полковник в отставке». Уран-чечен фильм. 16.55 — «Анча-чечен». Мультифильм. 17.05 — «Он ады хар болгаш оон-даа улут казы». 17.50 — Милли-оннарың деничи университет. 18.20—Документалдыг фильм. 18.35— Бугун делегей. 18.50 — «Единство цели». Доку-менталдыг телефильмн пре-миера. 19.50 — «Об этом при-ключении» — «Ады сериалыг уран-чечен фильмин премьеры. 2-й сериясы. 21.00 — «Уе». 21.35 — Фигурул чугулаашкыны ССР-ниң чемпионды. Эжен чугу-лаашкын. Хостуг программа. 22.45 — Бугун делегей. 23.00 — 23.20 — Шидыраага деле-гей чемпионды.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — «Если верить Лопотухину». 1-й болган 2-й сериясы. 10.25 — Мультифильм. 10.45 — «Об-буге болгаш шко-ла. Тележурнал. 11.15 — И-спия дил. 11.45 — «Литератур-ное наследие». Ясная Поля-на. 1-й болган 2-й филь-мер. 13.30 — «Перестройка» фильмин. Таймбол бижикти уран-чечен фильм. 14.55 — Ме-дээлер. 15.00—17.00 — Визит-ка делегей кубугу. 20 км. Эр улус. 18.00 — Медээлер.

КЫЗЫДАН

18.20 — Е. Шварц — «Крас-ная шапочка». Тываның хө-жүмшүн баатырлык шаа. 19.20 — Телемдээр. 19.30 — «Азия тогу».

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчылгы удуур-чавтар». 20.20 — Визитка делегей кубугу. 20 км. Эр улус. 21.00 — «Уе». 21.35 — 23.00 — «Горжаныр. Уран-чечен фильм.

РЕДАКТОР В. С. ШАРИН.

АГААР

Республикага шокар булу-тар, чамдык черлерге чуга-дар каар. Сонгу-барымн чү-күн хаттын ажуу секундла 3—8, чамдык черлерге 14 метр чедир күнелер. Дүне агаар-ның температурасы 32—37, чамдык черлерге 23—28 градус соор. Хууус чуга чар, хат кошкык. Дүне агаарның тем-пература 34—36, үтүдүс 26—28 градус оок болур.

ЯНВАРЬ 10-ДА

«НАВИГАТОР»: «Любовный негод» (2 сериялыг) 9.30, 12.10, 15.00, 17.40, 20.20 ша-ктарда.

«ПИОНЕР»: «Всадник без головы» 9.00, «Осенний позор Фей» 11.00, 12.30, «Грех, даме Весселинг» 14.00, «Тан-пор» 15.00, 20.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Аз права» на провал 14.00, 15.50, 17.40, 19.30 (узулган) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Как закаля-лась сталь» 12.00, «Принца-арема любви» (2 сериялыг) 14.00, 17.00, 20.00 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Мультифильм № 1 16.00, «Дети без матери» (2 сериялыг) 17.10, 19.40 шактарда.

«Тыва автотранс» бугуру-де каттыжымшының өрөөдиге-хурстун республика комби-нады «В» «С» категориялар-нын чолаачылар курстарына өөренир кылдыр үндөсн на-ционалдыг ламаачылар чалар турар. Өрөөдиге тыва дил-га чорудар. Өөренир бугу-рун хууууаа азы соокар-нын болгаш ажал-агый-нын өскө-дээ организаци-ларын күөсүл-биле болур. Ө-өренилрин хуусаа 5 ай. Ки-чкылдер 1985 чылдың феврал-да эгелээр.

1984 чылдың июль 22-де Ма-рина Павлова Байырын адымга Кызылдың хоорайга үчкүнчүлүгүн тыгаккан № 082585 дилчанын каткы-ларын алааш, ону күш чок деп санаар.

Солун нежелала 6 катан үнер

Чугула № 2022

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садының херектериниң талзы-биле хуруне комитетиниң типографиясы, Кызыл. Шетинкин болгаш Кравченко кудумчуу, бажил № 1; ТС—01164